

Dmytro Plynokos, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Anna Moskalenko

Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya, Ukraine

The Human Potential Development in the University Business Incubators

The main purpose of this article is to do a research of the development of human potential in a business incubator environment based on the universities. The processes of interaction between universities, business and the state are considered in the article. The tendency of changing the number of students of the universities as the basis for the formation of human potential was investigated.

The development of an innovative national economy takes place in close connection with the development of scientific and technical activities in the universities. These types of cooperation are presented as the forms of internships, training on the enterprise basis in Ukraine. However, this interaction can also be executed at the university-business-state level. The main purpose and the basis of this model is that the university acts as a core of innovation in a modern society, which works closely with business processes. Thus, the state receives a qualitatively formed human potential, which has developed fundamentally within business incubators. However, there is a decrease in the number of students of university around the whole country. The main reasons of this are that most of the future students are going to enter the universities in the EU, and most of them plan to stay there to work. This situation can be greatly improved by involving business representatives in the scientific and educational processes through the creation and operation of business incubators as an important and indispensable provider of quality human potential.

It was found out that the development of business incubators is an integral part and one of the main components of the innovative development of the national economy. The interaction of universities, business and the state is the key to the rapid development of the state's human potential. The business incubator as an intermediary between universities and the state is a significant structural unit for the development of scientific and educational researches, getting new knowledge and experience of cooperation with enterprises. There are all the favorable conditions for the development and improvement of the own potential of each of its participants within this business environment, forming the overall indicator of human development of the state.

business incubator, institutions of higher education, human potential, intellectual potential

Одержано (Received) 19.11.2018

Прорецензовано (Reviewed) 09.12.2018

Прийнято до друку (Approved) 20.12.2018

УДК 331.526 : 332.122.5

JEL Classification J21, J43, R11, R23, C43

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1\(34\).141-149](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1(34).141-149)

І.В. Терон, ст. наук. співр., канд. екон. наук

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, м. Київ

Особливості й типодинаміка ринків праці сільських територій

У статті розкрито особливості регіональної динаміки ринку праці сільських територій. Здійснено групування регіонів за показниками економічної активності, зайнятості населення та ефективності сільської економіки. Визначено різноспрямованість векторів розвитку та функціонування ринку праці сільських населених пунктів за період з 2010 по 2017 рік, зумовлених як змінами в моделях і традиціях економічної поведінки робочої сили, так і економічними, інституційними та природоресурсними чинниками регіонального розвитку

динаміка ринку праці, зайнятість, безробіття, сільські території, сільські поселення, кластерний аналіз

І.В. Терон, ст. научн. сотр., канд. екон. наук,

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, г.Київ

Особенности и типодинамика рынков труда сельских территорий

В статье раскрыты особенности региональной динамики рынка труда сельских территорий. Сгруппированы регионы по показателям экономической активности, занятости населения и эффективности сельской экономики. Определены разнонаправленность векторов развития и функционирования рынка труда сельских населенных пунктов за период с 2010 по 2017 год, обусловленных как изменениями в моделях и традициях экономического поведения рабочей силы, так и экономическими, институциональными и природоресурсными факторами регионального развития.

динаміка ринку праці, зайнятість, безробіття, сільські території, сільські поселення, кластерний аналіз.

Постановка проблеми. Генеральною метою сучасних кардинальних політико-економічних перетворень в Україні є перехід до інклюзивного економічного зростання, досягнення гуманістичної, ціннісної орієнтації економіки та високої якості й спрямованості сталого людського розвитку, забезпечення умов продуктивної зайнятості та гідної праці в усіх регіонах, незалежно від господарської спеціалізації та поточної ефективності економіки.

Відмітимо, що така постановка завдання, при безперечності засадничого реформаційного підґрунтя, не означає застосування уніфікованого інструментарію безвідносно до особливостей соціально-економічного розвитку регіонів. Насамперед це стосується ринку праці, середовища реалізації специфічних моделей і практик трудової активності населення та формування соціального капіталу, який має чіткі регіональні особливості.

Зазначимо, що регіональні диспропорції, диференціація та нестабільність в цілому є сутнісною рисою ринкової системи. Однак неврахування міжрегіональних суспільно-економічних відмінностей, у тому числі у соціально-трудої сфері, а також їх загострення у період фінансово-економічної кризи 2008-2009 років, руйнівного впливу кризового етапу чергового великого циклу економічної кон'юнктури, призвело до розвитку регіонального сепаратизму. І сьогодні в Україні чинна система управління, попри реформаційний контекст та актуалізацію ролі громад у регулюванні локального розвитку, не повною мірою враховує потенціал та специфічні соціально-трудої проблеми регіонів, створюючи умови для їх вирішення насамперед шляхом «безвізу» та міжнародних трудових міграцій.

За таких умов зростає потреба у визначенні сучасних особливостей, подоланні значних традиційних і новітніх економічно та соціально недоцільних дисбалансів і різноспрямованості динаміки ринку праці, які у регіонально-поселенському розрізі набули загрозливих значень. Їх усталене відтворення в соціально-трудої сфері в структурній, просторовій та інших формах, помножене на традиційні проблеми сільського розвитку – монофункціональність економіки та спрощеність структури зайнятості, безробіття, соціально-трудої ексклюзії, формує пастку економічної відсталості (периферійності), згортання сфери прикладання праці, зростання відмінностей у якості життя мешканців сільських поселень, закріплення неефективних моделей трудової поведінки, мутації соціального капіталу у непродуктивні його форми, тощо і в українських умовах загрожує не лише знелюдненням територій, а й руйнуванням державно-регіональної цілісності, й тому вимагає глибокого системного дослідження на методологічному і прикладному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблематики, зазначеної у назві статті, розкриті, зокрема, у працях А. М. Колота, В. М. Данюка, О. О. Герасименко, Ю. М. Маршавіна, І. Л. Петрової [2], М. В. Семікіної [9; 12], які комплексно досліджували проблеми соціально-трудої відносин та умов гідної праці в Україні, І. Ф. Гнибіденка [3] та М. Б. Масхми [6], які аналізували сільський ринок праці. Теоретичні і прикладні питання сільського розвитку та його соціоекономічної орієнтації знайшли досить широке висвітлення у публікаціях В. М. Геєця, О. М. Бородіної, І. В. Прокопи [1]. Попри ґрунтовність наявного наукового доробку, поза колом дослідницьких пошуків залишаються проблеми диференціації, темпоральної та структуральної різноспрямованості у функціонуванні регіональних ринків праці сільських територій.

При цьому кластеризація сільських ринків праці регіонів, як свідчать дослідження [15], сприятиме поглибленню розуміння природи поточної ситуації на локальних ринках праці та урахуванню особливостей регіональних сегментів соціально-трудої сфери при обґрунтуванні програм і стратегій регіонального розвитку, що підвищить рівень ефективності та концентрації обмежених ресурсів на найбільш доцільних та актуальних напрямках їхнього використання.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка особливостей, основних типових і специфічних проблем та загроз розвитку ринку праці сільських поселень на основі визначення однорідних груп – кластерів регіонів за станом соціально-трудої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процедура визначення основних груп

Кластер № 1 включає Волинську, Житомирську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську, Чернівецьку області:

- найвища в країні трудонасиченість та гостра проблема недостатньої місткості сфери праці сільського населення, рівень зайнятості якого найнижчий в країні; високий рівень прихованого безробіття, який за експертними оцінками, сягає 30-35 % зайнятого населення та є одним з найвищих по Україні;

- традиційно висока міграційна активність сільського населення на тлі значної інтенсивності переходів між станами пошуку роботи та економічної неактивності, зорієнтованість на самозайнятість та латентну (без реєстрації) зайнятість зумовлюють найнижчі в країні рівні економічної активності та зареєстрованого безробіття, найменшу тривалість пошуку селянами роботи, та загалом порівняно невисокий рівень безробіття, обчисленого за методологією МОП;

- через несприятливість агрокліматичних умов у кластері найменша в країні кількість фермерських та інших господарств аграрної орієнтації у розрахунку на 1000 осіб економічно активного населення, та одна з найнижчих — кількість суб'єктів господарювання на одне село, тому саме результативність господарств населення визначає результати діяльності сільського господарства регіону;

- відсутність шансів працевлаштуватися офіційно та перенасиченість робочою силою міських ринків праці налаштовують частину сільських мешканців на самозайнятість в особистих селянських господарствах як єдине можливе джерело отримання доходів, і тому – на інтенсивне використання сільгоспугідь та максимальне (найвище в країні) використання усіх можливих засобів та знарядь обробітку землі.

З урахуванням найбільших обсягів міграції, самозайнятості, стану та структури залученості до праці у особистих господарствах, можна підсумувати, що сільське населення даного кластеру практично вичерпало власні можливості щодо працевлаштування. Запобігання зростанню соціальної напруженості та її зменшення в сільській місцевості цих регіонів можливо лише на основі впровадження комплексної програми зайнятості селян, за умови реалізації заходів суттєвої державної підтримки.

Кластер № 2 утворили усього дві області – Донецька та Рівненська, які у 2010 році входили до складу різних кластерів. Економічно та трудоворесурсно виокремлені регіони є гранично відмінними, особливо з огляду на військово-політичну ситуацію на значній частині Донецької області. Можна припустити, що підставою для виокремлення цих регіонів у одну групу є різноспрямованість трансформаційних процесів ринку праці сільських поселень Донецької та Рівненської областей та областей попередніх кластерів їх базування (за даними 2010 року), які, в свою чергу, зумовили зміни диспозиції регіонів. Ймовірно, цей кластер є певною мірою перехідним утворенням і за декілька років, залежно від загальноукраїнських тенденцій соціально-економічного розвитку, перестане існувати у нинішньому складі. Саме тому цей кластер не відзначається якимось особливим «портретом» сільського ринку праці та системи розселення. Попри це, спільними рисами ринку праці та сфери зайнятості сільських поселень Донецької та Рівненської областей є наступні:

- найвищий рівень безробіття населення у віці 15-70 років, обчисленого за методологією МОП та найбільша тривалість пошуку роботи свідчить про довготривалість періоду відсутності трудових доходів та маргіналізацію населення;

- найнижча в країні продуктивність сільського господарства та найнижча в країні середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників підприємств сільського господарства та пов'язаних з ним послуг.

Щодо стану соціального розвитку та його найближчих перспектив сільські поселення саме цього кластеру можна визначити як кризові й найбільш проблемні в Україні, що потребують термінових точкових (цільових) заходів не лише активної, а й пасивної політики зайнятості та підтримки умов життєдіяльності сільського населення на мінімально прийнятному рівні. Разом з тим, як зазначалось попередньо, існує висока ймовірність перехідного характеру цього кластеру, структура якого, залежно від подальших тенденцій

соціально-економічного розвитку країни, швидше за все, зазнає змін.

Кластер № 3 за складом областей (Вінницька, Київська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська) є, порівняно з іншими кластерами, найбільш стійкий і незмінний за складом та характеризується достатньою однорідністю тенденцій ринку праці сільських поселень усіх областей. Більшість кластерних центрів за показниками ринку праці сільських поселень областей цієї групи не вирізняються граничними значеннями і близькі до середньоукраїнських. Специфічними рисами сільських ринків праці цих областей є наступні:

- мережа сільських поселень області кластеру сформована за дисперсним типом, кількісно є найбільшою в країні та характеризується найбільшою часткою населених пунктів з чисельністю населення менше 49 осіб;

- саме ці області, за винятком Черкаської та Хмельницької, є одними із національних лідерів за обсягами скорочення у 2010-2017 роках кількості сільських поселень, що посилює знелюдненість обласних мереж сільського розселення. Тому, попри депопуляцію сільських територій, зміни у заселеності сільських населених пунктів цього кластеру є не такими негативно вражаючими;

- значні обсяги ліквідації робочих місць у сфері легального працевлаштування зумовили швидке зростання рівня зареєстрованого безробіття населення працездатного віку, яке в кластері є найвищим в країні;

- попри зниження у 2010-2017 рр. економічної активності й рівня зайнятості сільських мешканців та ріст безробіття, реструктуризація сфери зайнятості в регіонах, інтенсифікація міжнародної та міжрегіональної трудової міграції навіть скоротили період пошуку безробітними селянами роботи, зумовили відносну сприятливість співвідношення рівнів економічної активності та зайнятості селян і тому дещо пом'якшили гостроту соціальної напруженості;

- найвищий в країні продуктивності аграрного сектору областей відповідає найвища в країні заробітна плата штатних працівників сільського господарства та пов'язаних з ним видів діяльності, що свідчить про порівняну узгодженість економічних та соціальних результатів агропідприємств;

- попри зменшення фінансової спроможності сільських домогосподарств, у 2010-2017 роки сформувався виразна тенденція заміщення праці власним капіталом, а саме, переходу від епізодичної оренди техніки (тракторів, сівалок тощо) до придбання власних знарядь обробітку землі та оновлення власного технічного «мініпарку» господарства задля ведення агровиробництва на сучасній основі та підвищення його продуктивності. Внаслідок цього, на відміну від сільських поселень областей інших кластерів, у кластері № 3 у 2010-2017 роки подвоїлася частка сільських домогосподарств, що мають техніку, суттєво скоротивши потребу у найманій праці.

Уявляється, що мобільність та адаптованість економічно активного населення сільських поселень цього кластеру до змін у економіці, ефективність аграрного сектору разом із активними процесами створення нових громад закладають на перспективу непогане підґрунтя для розвитку та реструктуризації сфери праці на селі, створення нових робочих місць у обслуговуючих агровиробництво видах діяльності, ринковій та соціальній інфраструктурі і отже – створення необхідних умов соціального розвитку.

Кластер № 4 включає південні та центрально-східні регіони: Дніпропетровську, Запорізьку, Кіровоградську, Луганську, Миколаївську, Одеську, Харківську, Херсонську області. Він є найбільшим за територією та чисельністю населення областей та найбільш неоднорідним за специфікою спеціалізації та ефективністю регіональних економік, особливостями сфери зайнятості сільських поселень. Разом з тим, безперечно спільними рисами сільських територій цих областей є:

- відносно невисока трудонасиченість сільських поселень;
- достатньо висока забезпеченість сільських поселень земельними угіддями;
- сприятливість природно-ресурсних умов для сільськогосподарської діяльності;
- найвищий в країні рівень зайнятості та, відповідно, найнижчий рівень безробіття

сільського населення у віці 15-70 років (за методологією МОП), достатньо нетривалий період пошуку роботи та невелике навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду), заявлених в державну службу зайнятості;

– найвища в країні концентрація агрохолдингів та інших агропідприємств на 1000 осіб економічно активного населення та на 1 сільське поселення. Разом з тим, агровиробнича діяльність на територіях сільських поселень має ознаки екстенсивності та низької соціальної орієнтації, не сприяє соціальному розвитку поселень, ефективній стабілізації локальних ринків праці та розширенню їх місткості, оскільки:

– за достатньо високого внеску низки областей кластеру у загальноукраїнські обсяги сільськогосподарської продукції в цілому сільська економіка навіть областей – національних лідерів має відносно невисоку продуктивність у розрахунку на 1 сільського мешканця

– попри найвищі показники залучення техніки до обробки землі, домогосподарства погано забезпечені власними технічними та іншими засобами обробки землі і упродовж 2010-2017 років частка тих домогосподарств, що мали такі засоби, не збільшувалася;

– зростання у периферійних та віддалених від узбереж сільських поселеннях, розміщених у сухостеповій підзоні у 2010-2017 роках частки дрібних поселень, кількості сіл без суб'єктів господарювання, їх знелюднення.

Динаміка функціонування сільських поселень цієї групи областей свідчить про поширеність серед сільського населення захисних трудових практик, налаштованих на тактику виживання та інерційно-депресивну економічну активність та певну лаговість у реагуванні ринку праці на сучасні економічні зміни. Уповільнена реакція сільських і, в цілому, регіональних економік цього кластеру на зовнішні впливи, слабка координованість напрямів та інструментів державного регулювання регулюючих впливів, загальний депресивний стан сільських економік сільських територій у найближчі 5-7 років зумовить, при поточному порівняно «безпроблемному» стані зайнятості та ринку праці, нисхідні траєкторії та спрощений і звужений формат соціального розвитку сільських поселень. Тому можна припустити, що для сільських поселень цього кластеру починається гранично гострий період їхнього функціонування, який для більшості областей вже практично доходить кінця [14] і у 2019-2025 роках області саме цього кластеру потребуватимуть пріоритетної уваги та першочергової реалізації програм соціально-економічного розвитку територій, створення пріоритетних інвестиційних зон, сільськогосподарських парків тощо.

Якщо ж в цілому оцінювати динаміку розвитку ринку праці сільських територій за період 2010-2017 років, можна дійти наступних висновків.

1. Зміна політико-економічних векторів та орієнтирів розвитку України, проходження національною економікою нижніх пікових точок падіння за черговим великим циклом економічної кон'юнктури, адміністративно-територіальна реформа та проведення АТО визначили темпи, вектори, асинхронність, послідовність змін та розподілили сільські ринки праці за певними групами із властивими кожній групі специфічними характеристиками та тенденціями функціонування цих ринків.

2. Спільними тенденціями у розвитку всіх кластерів є згортання сфери зайнятості на повному ринку праці сільських поселень усіх областей, що відбилося на зниженні загальної економічної активності сільського населення, на 5-7 в.п. рівня зайнятості; зростанні рівня безробіття на 2-3 в.п.

3. Сільські ринки праці переважної більшості областей центру, сходу та півдня України не змінили базові риси подібності і відтак – свій розподіл за кластерами.

4. Специфічними різноспрямованими тенденціями відзначаються зміни у функціонуванні ринку праці сільських поселень України, зокрема, за належністю до західної частини країни та центральної, північно-східної та південної, а саме, такі.

У західних областях зменшення традиційно обмежених можливостей працевлаштування у сфері традиційної зайнятості селян, зокрема, у сільськогосподарських підприємствах, зазнало відповідного заміщення через розширення можливостей

працевлаштування через канали безвізових короткострокових поїздок у країни ЄС, інтенсифікацію більш довготривалої зовнішньої трудової міграції, зростання обсягів латентної зайнятості, у т.ч. у власних підсобних сільських господарствах. У підсумку це не лише позначилося кратним зростанням за 2017 рік, проти 2010 року, частки господарств населення у обсязі продукції сільського господарства; неочікуваним стало скорочення тривалості пошуку роботи в західних областях і отже – навантаження на соціальну складову місцевих бюджетів.

На противагу західним областям, у центральних, північно-східних та південних відбулося кількісно більше скорочення рівня зайнятості через тенденції внутрішнього переміщення осіб із зони АТО, більшим було зростання навантаження на міські ринки праці та подовження часу пошуку роботи і відсутності легального заробітку. Зовнішня трудова міграція населення, зорієнтована у попередніх роках насамперед на Росію, не зазнала повноцінної адекватної переорієнтації на країни ЄС, як це сталося у західних областях. Однак якщо у центральних та північно-східних областях економічна активність селян позначилася активізацією діяльності фермерських господарств, зростанням механоозброєності праці і, навіть, позитивною налаштованістю селян стосовно якості своїх земельних наділів, то у Кіровоградській, південних і південно-східних областях кластеру № 4 тенденції мали протилежну спрямованість, що свідчить про відсутність зацікавленості населення у господарюванні за місцем проживання у перспективному періоді.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сукупності наслідки впливу макроекономічних і геополітичних чинників для ринків праці сільських територій в Україні досить різноспрямовані. З одного боку, вони посилюють і започатковують тенденцію переходу від просторової диференціації соціально-економічного розвитку ринків праці сільських територій регіонів до їх певної уніфікації, від відносно гомогенних за рівнем економічної активності на ринках праці сільських територій регіонів до диверсифікованих і асиметричних, а іншого, вони розмежовують регіони за рівнем їх конкурентоспроможності: одні з них здатні мобілізувати власні ресурси економічного зростання і тому розвиваються найбільш динамічно, інші залишаються на периферії, треті мають певну позитивну динаміку розвитку лише в окремих аспектах. Окремо відмітимо посилення виразних центробіжних тенденцій трансформації поселенської мережі та згортання соціального простору сільських територій, які мультиплікативно посилюються деформаціями децентралізації, унаслідок чого становлення і розвиток центрів сільських об'єднаних громад у процесі відбувається за рахунок ресурсів периферійних відносно цього центру сільських поселень, які, в свою чергу, залишаються практично без найменшої ресурсної підтримки умов життєдіяльності. В цілому можна зазначити, що характеристики й тенденції розвитку ринку праці сільських територій будь-якого регіону у 2010-2017 роках не містять ознак, які б дали змогу ідентифікувати такий розвиток як соціоекономічний, в якому суспільно-політична та соціально-економічна результативність визначається рівнем людського розвитку, а базова соціально-економічна основа механізмів ефективного регулювання якого доповнена гуманітарною (соціогуманітарною) складовою [1; 13]. Відтак уявляється актуальним подальші наукові розвідки сконцентрувати на напрямках обґрунтування граничних значень ключових індикаторів розвитку ринку праці у контексті а також розроблення соціально-економічних механізмів та інструментів забезпечення інклюзивного зростання сільських економік, та реалізації принципів гідної праці на локальних ринках сільських поселень з урахуванням особливостей і динаміки сільського розвитку в Україні.

Список літератури

1. Геєць В. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення) [Текст] / В. Геєць В., В. Юрчишин, О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 4–14.
2. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення : монографія [Текст] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [А. М. Колот, В. М. Данюк, О. О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. А. М. Колота. – Київ : КНЕУ, 2017. – 504 с.
3. Гнибіденко І. Ф. Трансформація ринку праці на селі: перспективи оптимізації неформальної зайнятості

- сільського населення [Текст] / І. Ф. Гнибіденко, А. Д. Руснак // Соціально-трудова відносина: теорія та практика : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: А. М. Колот (голова) та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2014. – № 2. – С. 44-54.
4. Економічна активність населення України, 2010 : стат. зб. / [відп. за вип. І.В. Сенік]. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 205 с.
 5. Економічна активність населення України, 2017 : стат. зб. / [відп. за вип. І.В. Сенік]. – К. : Державний комітет статистики України, 2018. – 205 с.
 6. Махсма М. Б. Зайнятість та рівень життя сільського населення України: теорія та практика регулювання : моногр. [Текст] / М. Б. Махсма. – К. : КНЕУ, 2017. – 383 с.
 7. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості в 2010 році : статистичний бюлетень. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 81 с.
 8. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості в 2017 році : статистичний бюлетень. – К. : Державний комітет статистики України, 2018. – 81 с.
 9. Семікіна М. В. Людський капітал регіону: небезпека кадрових катастроф [Текст] / М. В. Семікіна, А. В. Семікіна, А. В. Мельник // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2018. – Вип. 33. – С. 87-95.
 10. Сільське господарство України 2010 : стат. зб. [за ред. О.О. Кармазіна]. – К. : Державний комітет статистики України, 2011. – 203 с.
 11. Сільське господарство України 2017 : стат. зб. [за ред. О.О. Кармазіна]. – К. : Державний комітет статистики України, 2018. – 245 с.
 12. Соціально-трудова відносина: проблеми гармонізації: монографія [Текст] / М.В. Семікіна, З.В. Смутчак, С.Р. Пасєка, Ю.Д. Петров / За ред. М.В. Семікіної. – Кіровоград: КНТУ, «КОД», 2012. – 300 с.
 13. Соціоекономічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір [Текст] / [О. М. Бородіна, І. В. Прокопа, В. В. Юрчишин та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України О. М. Бородіної ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. — К., 2012. – 320 с.
 14. Терон І. В. Модернізація соціально-трудова відносин: сценарії, пріоритети, ефекти [Текст] / І.В.Терон // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 7-8 (1). – С. 97-100.
 15. Терон І.В. Методологічні аспекти дослідження динаміки просторового розвитку ринку праці [Текст] / І.В. Терон // Зайнятість та ринок праці: міжвідомчий науковий збірник НАН України і Міністерства праці та соціальної політики України. – К: РВПС України НАН України, 2009. – Вип. 21 – 22. – С.41-51.

References

1. Heiets', V., Yurchyshyn, V., Borodina, O., & Prokopa, I. (2011). Sotsioekonomichna modernizatsiia ahrarnoho sektoru Ukrainy [Socioeconomic modernization of the agrarian sector of Ukraine (conceptual provisions)]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 12, 4–14 [in Ukrainian].
2. Kolot, A.M., Daniuk, V.M., Herasymenko, O.O. et. al. (2017). *Decent work: imperatives, Ukrainian realities, mechanisms of provision*, Kolot, A.M. (Ed.) Kyiv: KNEU.
3. Hnybidenko, I.F., Rusnak, A.D. (2014). Transformatsiia rynku pratsi na seli: perspektyvy optymizatsii neformal'noi zajniatosti sil'skoho naseleння [The transformation of the labor market in the countryside: the prospects for optimizing the informal employment of the rural population]. *Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka – Social and labour relations: theory and practice*, 2, 44-54 [in Ukrainian].
4. Senyk, I.V. (Eds.). (2011). *Economic activity of the population of Ukraine, 2010: stat. coll.* Kyiv: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy.
5. Senyk, I.V. (Eds.). (2018). *Economic activity of the population of Ukraine, 2017: statistical collection.* Kyiv: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy.
6. Makhsma, M.B. (2017). *Zajniatist' ta riven' zhyttia sil'skoho naseleння Ukrainy: teoriia ta praktyka rehulivannia [Employment and living standards of the rural population of Ukraine: the theory and practice of regulation]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
7. *Key agricultural characteristics of rural households in 2010: statistical bulletin.* (2011). Kyiv: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
8. *Key agricultural characteristics of rural households in 2017: statistical bulletin.* (2018). Kyiv: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
9. Semykina, M.V., Semykina, A.V., Mel'nik, A.V. (2018). Liuds'kyj kapital rehionu: nebezpeka kadrovykh katastrof [Human Capital of the Region: the Danger of Personnel Catastrophes]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – The Collection of Scientific Works of Kirovohrad National Technical University. Economic Science*, Vol. 33, 87-95 [in Ukrainian].
10. Karmazina, O.O. (Eds.). (2011). *Agriculture of Ukraine 2010: stat. coll.* Kyiv: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy.
11. Karmazina, O.O. (Eds.). (2018). *Agriculture of Ukraine 2017: stat. coll.* Kyiv: Derzhavnyj komitet statystyky Ukrainy.
12. Semykina, M.V., Smutchak, Z.V., Pasieka, S.R., & Petrov, Yu.D. (2012). *Social-labor relations: problems of*

- harmonization. Semykinoi M.V. (Ed.). Kirovohrad: KNTU, «KOD».
13. Borodina, O.M., Prokopa, I.V., Yurchyshyn, V.V. et al. (2012). *Socioeconomic development of agriculture and rural areas: a modern dimension*. O. M. Borodinoi (Ed.). Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnozuv.
 14. Teron, I.V. (2013). Modernizatsiia sotsial'no-trudovykh vidnosyn: stsennarii, priorytety, efekty [Modernization of social-labor relations: scenarios, priorities, and effects]. *Ekonomichnyj chasopys-KhKhI – Economic Annals-XXI*, 7-8 (1), 97-100 [in Ukrainian].
 15. Teron, I.V. (2009). Metodolohichni aspekty doslidzhennia dynamiky prostorovoho rozvytku rynku pratsi [Methodological aspects of the study of the dynamics of spatial development of the labor market]. *Zajniatist' ta rynek pratsi: mizhvidomchyj naukovyj zbirnyk NAN Ukrainy i Ministerstva pratsi ta sotsial'noi polityky Ukrainy - Employment and labor market: interdepartmental scientific collection of the National Academy of Sciences of Ukraine and the Ministry of Labor and Social Policy of Ukraine, Vol. 21 – 22*, 41-51 [in Ukrainian].

Iryna Teron, Senior Researcher, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

Features and Typology Dynamics of Labor Markets in Rural Areas

The purpose of the article is to analyze the peculiarities, the main typical and specific problems of the rural settlements labor market development, and the definition of homogeneous groups - clusters of regions on the state of the social and labor sphere.

The cluster analysis of k-means was used to group regions. The calculations are made in the software package Statistica 6.0. The calculations used the statistical information of the State Statistics Service of Ukraine for 2010 and 2017 years. 4 stable clusters were obtained. Each group is characterized by the features of in the following areas: implementation of labor-resource potential in the labor market of rural settlements; demoeconomic development of rural settlement network; socio-economic results of the functioning of the labor market and the efficiency of the rural economy. Analysis has shown that in the process of its development, rural labor markets show different reactions to the impact of macroeconomic and political factors. The result is an increase in the asymmetry and differentiation of the social development of the regions, and the division in the level of competitiveness.

The following trends of rural labor markets in all regions are identified: distribution of areas by clusters is fairly stable; curtailing the scope of employment in the full labor market of rural settlements in all regions, reducing the ILO employment rate and increasing ILO unemployment; reorientation of rural households to use their own work and limitation of hired labor; an analysis of 2010-2017 showed stability and inertia of the employment structure of the rural economy and trends in economic activity; some regions are able to mobilize their own resources for economic growth and therefore develop most dynamically; some labor markets are increases peripheral features and depression; some regions have some positive dynamics in the development of the rural labor market in only a few aspects; in many regions, centripetal trends in the transformation of the settlement network and the curtailment of the social space of rural areas are intensifying.

The dynamics of the of the regions rural labor markets development does not contain any indicators that would identify the development as socioeconomic, in which the socio-political and socio-economic impact is determined by the level of human development and is estimated by the achieved human development parameters. Beside of them, the basic socio-economic foundation of them effective regulation mechanisms is supplemented by the humanitarian (socio-humanitarian) component.

The following scientific directions are relevant: justification of the of labor market development key indicators limit values; development of socio-economic mechanisms and tools for providing inclusive growth of rural economies, and the implementation of decent work principles in local markets of rural settlements taking into account the peculiarities and dynamics of rural development in Ukraine.

dynamics of the labor market, employment, unemployment, rural areas, rural settlements, cluster analysis

Одержано (Received) 10.12.2018

Прорецензовано (Reviewed) 18.12.2018

Прийнято до друку (Approved) 20.12.2018